

agreements of transnational corporations as an advantageous form of technology transfer and the commercialization of intellectual capital are explored.

It is substantiated that the formation of intellectual capital of corporations includes a wide range of mechanisms, focused primarily on the formation and provision of structural capital, as the most effective. It is determined that there are two key mechanisms for attracting intellectual capital - the formation of own and attracting from external sources. It is proved that most of transnational corporations use both mechanisms to maximize the efficient accumulation of intellectual capital and its using. Prospects for further research are the justification of the possibilities of using the experience of transnational corporations in national practice.

intellectual capital, transnational corporation, research and development (R&D), royalty, patents, know-how

Одержано (Received) 20.03.2018

Прорецензовано (Reviewed) 22.05.2018

Прийнято до друку (Approved) 28.05.2018

УДК 330.4:378

JEL Classification I23; O3

DOI: 10.32515/2413-340X.2018.33.75-86

І. О. Царенко, асп.

Центральноукраїнський національний технічний університет, м. Кропивницький, Україна

Інтегральна оцінка рівня конкурентоспроможності вищої освіти України в умовах переходу до інноваційної моделі економіки: регіональний аспект

У статті розроблено методичний підхід до інтегральної оцінки рівня конкурентоспроможності вищої освіти на регіональному рівні. Здійснено інтегральне оцінювання конкурентоспроможності вищої освіти за регіонами України, за результатами якого запропоновано диференційовані заходи державного регуляторного впливу, запровадження яких дасть змогу забезпечити подолання існуючих територіальних асиметрій, підвищення ефективності функціонування закладів вищої освіти і конкурентоспроможності вищої освіти в умовах переходу до інноваційної моделі економіки України в цілому.

заклад вищої освіти, заклади вищої освіти, вища освіта, інтегральна оцінка, конкурентоспроможність, державне регулювання.

И. А. Царенко, асп.

Центральноукраинский национальный технический университет, г. Кропивницкий, Украина

Интегральная оценка уровня конкурентоспособности высшего образования Украины в условиях перехода к инновационной модели экономики: региональный аспект

В статье разработан методический подход к интегральной оценке уровня конкурентоспособности высшего образования на региональном уровне. Осуществлена интегральная оценка конкурентоспособности высшего образования по регионам Украины, по результатам которой предложены дифференцированные меры государственного регуляторного влияния, внедрение которых позволит обеспечить преодоление существующих территориальных асимметрий, повышения эффективности функционирования учреждений высшего образования и конкурентоспособности высшего образования в условиях перехода к инновационной модели экономики Украины в целом.

учреждение высшего образования, учреждения высшего образования, высшее образование, интегральная оценка, конкурентоспособность, государственное регулирование

Постановка проблеми. В сучасних умовах трансформаційної перебудови національної економіки загалом та вимог до інтеграції економічної системи у світовий простір особливої уваги зі сторони держави потребує система вищої освіти, адже на етапі дестабілізації усіх сфер суспільно-політичного та фінансово-економічного стану країни, катастрофічного зниження рівня життя, політичної та економічної криз, повсюдного відтоку «мізків» та підвищення міграційних потоків за кордон, сектор третинної освіти стає вкрай важливим, як один із ключових елементів досягнення довгострокових конкурентних переваг країною та каталізатора її подальшого розвитку.

Загалом вища освіта, як сфера економіки, є важливим пріоритетним важелем розвитку для будь-якої країни, адже відповідає за якість та конкурентоспроможність людських ресурсів національного господарства, які, в свою чергу, є одним з основних його ресурсів, особливо в умовах переходу до інноваційної моделі економіки. На сьогодні, в умовах сучасного інформаційного суспільства, саме інтелектуальна складова стає ключовою. Нині розвиток науки та освіти визначає, зокрема, можливість накопичення багатства країною та її суспільством. Отже, конкурентоспроможність вищої освіти – це індикатор успіху суспільства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження різноманітних теоретичних і прикладних аспектів розвитку вищої освіти України відображено в працях таких вчених, як: М.П. Вербового, О.І. Гонти, І.С. Каленюк [4], О.О. Кукліна [5], О.М. Левченка [7], Н.В. Ушенко [14], Н.І. Холявко [4; 16] та ін. Зокрема, аспекти інтеграції вищої освіти України в європейський та світовий освітній простір досліджували І.С. Каленюк, О.І. Гонти, М.П. Вербовий, Н.І. Холявко [4]. О.М. Левченко вивчав особливості інноваційного виміру розвитку вищої освіти України: сучасні реалії та її перспективи [7]. В продовження даного напрямку наукового пошуку, варто відзначити, наукову працю Н.І. Холявко, яка присвячена сектору вищої освіти в системі інноваційного розвитку національної економіки [16]. Досить актуальним є дослідження Н.В. Ушенко щодо освітніх потреб в умовах розбудови економіки знань [14].

Аналізуючи дослідження та публікації, які стосуються оцінки конкурентоспроможності вищої освіти, варто зазначити, що більшість з них націлена на аналіз функціонування, в першу чергу, закладів вищої освіти, а не вищої освіти в цілому. Зокрема, теоретичні та методичні підходи до методів оцінки конкурентоспроможності закладів вищої освіти представлені в працях таких науковців, як: О.С. Гринькевич, О.З. Сорочак [2], С.А. Іващенко [3], М.В. Михайліченко [9], Т.М. Тардаскін [13], Ю.А. Філенко [15] та інших. Варто відзначити вагомий внесок І.Г. Карзун у проблематику дослідження розвитку системи закладів вищої освіти, яка розробила методичний підхід до інтегральної оцінки рівня інноваційного розвитку таких закладів на регіональному рівні [6].

Загалом, здійснення компаративного аналізу конкурентоспроможності вищої освіти України у територіальному розрізі є досить актуальним на етапі реформування сфери вищої освіти загалом та особливо гостро постає в умовах децентралізації влади, що вимагає урахування регіонального аспекту при розробці стратегії підвищення конкурентоспроможності вищої освіти України. З огляду на це, виникає необхідність здійснення компаративної оцінки рівня конкурентоспроможності вищої освіти України у територіальному розрізі. Разом з тим, існуючі методи оцінки постійно доповнюються новими, з огляду на турбулентність ринкового середовища та викликам до змін. Одним із методів оцінки є інтегральний, який передбачає побудову єдиного інтегрального показника, що дає змогу об'єднати багато різних за назвами, одиницями виміру, значущістю та іншими характеристиками чинників, з метою ухвалення остаточного управлінського рішення щодо рівня конкурентоспроможності вищої освіти.

Таким чином, відсутність єдиної методики оцінювання конкурентоспроможності вищої освіти викликає ряд суперечностей в її оцінці, тому виникає необхідність формування інтегральної методики, яка була б найбільш оптимальною для здійснення оцінювання рівня конкурентоспроможності вищої освіти України в цілому та аналізу регіональних диспропорцій у рівні конкурентоспроможності вищої освіти в країні.

Постановка завдання. Метою даного дослідження є обґрунтування науково-методичного підходу щодо здійснення інтегральної оцінки рівня конкурентоспроможності вищої освіти України в умовах переходу до інноваційної

моделі економіки на регіональному рівні, його практична апробація та розробка відповідних рекомендацій для груп регіонів. Для досягнення даної мети необхідно вирішити наступні завдання: по-перше, визначити доцільність використання інтегральних показників під час компаративного аналізу конкурентоспроможності вищої освіти; по-друге, розробити інтегральний показник компаративного аналізу конкурентоспроможності вищої освіти, який був би економічно обґрунтованим та простим у застосуванні для надання відповідних рекомендацій щодо побудови механізму посилення конкурентоспроможності вищої освіти.

Виклад основного матеріалу. Інтегральна система конкурентоспроможності вищої освіти дозволяє як кількісно, так і якісно охарактеризувати основні тенденції в розвитку регіону, вказує на слабкі місця, які необхідно усунути з ціллю покращення його рейтингу.

Термін «інтегральний» передбачає об'єднання, унаслідок чого з'являються нові якості та ознаки. Комплексна інтегральна оцінка в багатьох випадках визначається як єдина можлива, оскільки внаслідок проведення різних видів аналізу отримують великі масиви різнопланової інформації, оцінка якої в сукупності досить проблематична, а побудова єдиного інтегрального показника дає можливість урахувати вплив різноманітних чинників на економічні процеси. Переваги інтегрального методу оцінки полягають у тому, що він дає змогу усунути неоднозначність оцінки впливу чинників і отримати найбільш точний результат [1, с. 137]. До того ж, моделювання інтегрального показника припускає дослідження системи показників, що лежать в основі оцінки, а висновки, отримані на основі інтегрального показника, хоча і мають орієнтований характер, виконують допоміжну роль визначення характеру змін у результатах функціонування вищої освіти України.

До переваг інтегрального методу оцінки конкурентоспроможності вищої освіти слід віднести таке:

- простота розрахунків;
- доступність інформації;
- можливість однозначної інтерпретації отриманих результатів.

Серед недоліків виділяють такі:

- складність установа рівня значущості показників, які включені до інтегрального показника ефективності;
- обов'язкова умова врахування особливостей сфери та галузі функціонування;
- статичність оцінки та вірогідність результату протягом певного періоду часу;
- оцінка за певний період часу для середовища, де функціонує об'єкт;
- необхідність визначення еталона та отримання необхідних даних.

Аналізуючи праці науковців та практиків у сфері управління, можна відмітити, що метод інтегрованих індикаторів стає все більш популярним. Зведення ряду показників в єдиний інтегральний показник дає можливість здійснення повноцінних висновків щодо розвитку досліджуваних процесів в межах регіонів, поліпшення чи погіршення ситуації в аналізованому періоді. Зведений індикатор, як результат, дає можливість зробити висновки, отримані на базі інтегрального показника, що носять орієнтовний характер, який сприяє визначенню місця регіону в сукупності порівнюваних об'єктів.

З огляду на те, що компаративний аналіз буде проведений в територіальному розрізі країни, тобто за регіонами, які в своєму розвитку досить сильно відрізняються один від одного, доцільно запропонувати алгоритм здійснення такого аналізу (рис. 1). Виходячи з указаних обмежень та враховуючи необхідність взаємозв'язку показників функціонування вищої освіти, під час розробки інтегрального показника рівня конкурентоспроможності вищої освіти слід врахувати одночасно декілька комплексних

показників, які характеризують окремі сторони її функціонування.

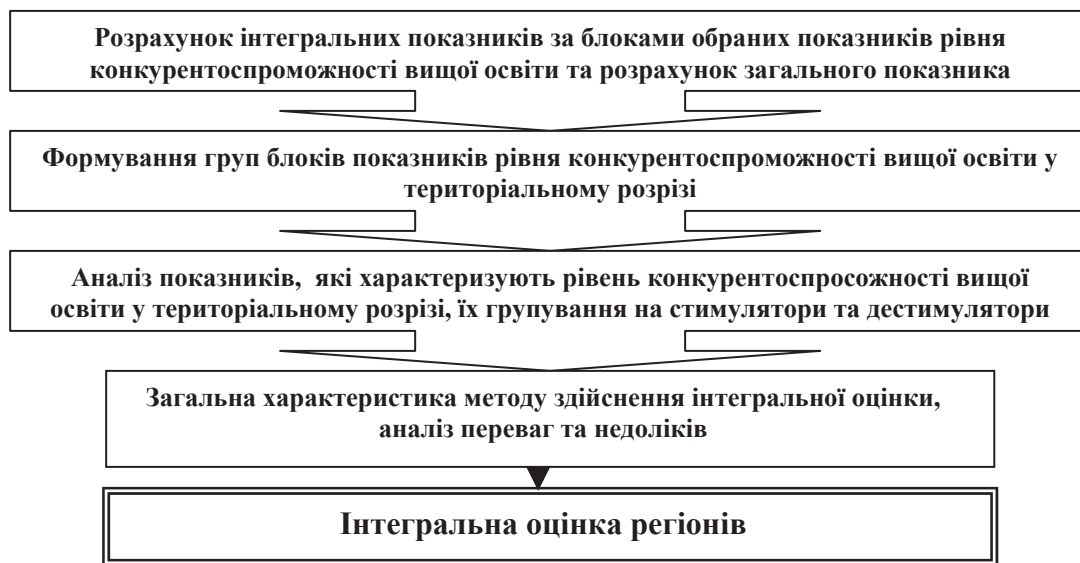

Рисунок 1 – Алгоритм інтегральної оцінки рівня конкурентоспроможності вищої освіти у територіальному розрізі

Джерело: розроблено автором.

За методологією інтегральної оцінки визначаємо середнє значення по кожному блоку показників згідно визначених стимуляторів та дестимуляторів за такими формулами (1; 2):

для показників стимуляторів:

$$R = (Y - Y_{min}) / (Y_{max} - Y_{min}), \quad (1)$$

для показників дестимуляторів:

$$R = (Y_{max} - Y) / (Y_{max} - Y_{min}), \quad (2)$$

де R – значення показника блоку показників інтегральної оцінки;

Y, Y_{max}, Y_{min} – поточне, мінімальне та максимальне значення показника блоку показників.

Потім для кожного регіону в межах кожного блоку обчислюється середнє значення інтегрального показника за наступною формулою (3):

$$W = (Y_i + \dots + Y_n) / I, \quad (3)$$

де W – середнє значення інтегрального показника;

$Y_i; Y_n$ – значення регіону по показниках відповідного блоку показників;

I – кількість показників відповідного блоку показників.

Отримані в такий спосіб середні значення інтегрального показника по кожному з блоків показників дадуть змогу провести загальну їх інтегральну оцінку за формулою, що подана нижче (4):

$$IP = (W_i + \dots + W_n) / X, \quad (4)$$

де IP – показник інтегральної оцінки;

$W_i; W_n$ – сума середніх значень інтегрального показника по кожному блоку показників;

X – кількість блоків показників інтегральної оцінки.

Таким чином, метою даної інтегральної оцінки є необхідність порівняння усіх регіонів України за рівнем конкурентоспроможності вищої освіти за даними 2016 року

загалом та частково у зв'язку з відсутністю даних по деяким показникам, що є зонами проведення антитерористичної операції, а саме: частини території Луганської та Донецької областей.

Інтегральний показник являє собою підсумок комплексної оцінки діяльності регіонів, отриманий шляхом часткового розрахунку та дослідження системи статистичних показників, які характеризують рівень конкурентоспроможності вищої освіти України. Для практичної реалізації методики інтегральної оцінки рівня конкурентоспроможності вищої освіти необхідно, перш за все, провести обґрунтування системи показників, за якими буде здійснено оцінку результатів діяльності регіонів; здійснюється збір статистичної інформації, необхідної для розрахунку цих показників; формується матриця початкових даних, до якої заносяться всі показники, що характеризують діяльність кожного регіону у спектрі компаративної оцінки рівня конкурентоспроможності вищої освіти (рис. 2).

Вирахуване середнє значення по кожному блоку показників дає можливість розрахувати загальну інтегральну оцінку дослідження (табл. 1).

Таблиця 1 – Інтегральна оцінка рівня конкурентоспроможності вищої освіти України

Регіони країни	Середнє значення блоку показників					Інтегральна оцінка
	Блок 1	Блок 2	Блок 3	Блок 4	Блок 5	
<i>Вінницька</i>	0,29	0,21	0,36	0,25	0,44	0,31
<i>Волинська</i>	0,34	0,21	0,36	0,04	0,50	0,29
<i>Дніпропетровська</i>	0,43	0,21	0,39	0,29	0,53	0,37
<i>Донецька</i>	0,26	0,21	0,41	0,13	0,39	0,28
<i>Житомирська</i>	0,30	0,21	0,18	0,03	0,45	0,23
<i>Закарпатська</i>	0,17	0,21	0,31	0,12	0,33	0,23
<i>Запорізька</i>	0,48	0,21	0,26	0,22	0,27	0,29
<i>Івано-Франківська</i>	0,18	0,21	0,35	0,29	0,26	0,26
<i>Київська</i>	0,47	0,21	0,14	0,02	0,49	0,27
<i>Кіровоградська</i>	0,33	0,21	0,30	0,07	0,53	0,29
<i>Луганська</i>	0,34	0,21	0,32	0,08	0,31	0,25
<i>Львівська</i>	0,31	0,21	0,45	0,28	0,40	0,33
<i>Миколаївська</i>	0,33	0,21	0,26	0,18	0,41	0,28
<i>Одеська</i>	0,30	0,21	0,37	0,45	0,35	0,34
<i>Полтавська</i>	0,39	0,21	0,41	0,23	0,32	0,31
<i>Рівненська</i>	0,45	0,21	0,23	0,06	0,36	0,26
<i>Сумська</i>	0,37	0,21	0,42	0,25	0,43	0,34
<i>Тернопільська</i>	0,32	0,21	0,31	0,27	0,39	0,30
<i>Харківська</i>	0,36	0,21	0,55	0,60	0,62	0,47
<i>Херсонська</i>	0,33	0,21	0,19	0,03	0,27	0,21
<i>Хмельницька</i>	0,37	0,21	0,28	0,02	0,34	0,24
<i>Черкаська</i>	0,35	0,21	0,28	0,13	0,23	0,24
<i>Чернівецька</i>	0,26	0,21	0,50	0,24	0,39	0,32
<i>Чернігівська</i>	0,32	0,21	0,16	0,00	0,35	0,21
<i>м. Київ</i>	0,60	0,21	0,77	0,80	0,51	0,58

Джерело: сформовано автором на основі власних розрахунків

З метою визначення інтегрального індексу рівня конкурентоспроможності вищої освіти України є доцільним здійснення оцінки вагових значень кожної зі складових, що безпосередньо входять до результуючого інтегрального показника, використовуючи; метод експертних оцінок [8, с. 190]. Для визначення вагових коефіцієнтів було обрано метод прямої розстановки та сформовано групу з десяти експертів у галузі вищої освіти різних регіонів України, що мають досвід роботи на посаді не менше п'яти років та закордонні стажування. За методом прямої розстановки були одержані відповідні вагові коефіцієнти для компонент інтегральної оцінки.

Статистична обробка надійності результатів експертного оцінювання потребує обчислення ступеня узгодженості думок експертів, мірою якої слугує коефіцієнт конкордації, який є доцільним розрахувати за допомогою програми STATISTICA 12.0. В результаті розрахунків коефіцієнт конкордації Кендалла дорівнює 0,86, що може свідчити про досить високий ступінь узгодженості думок експертів щодо значущості обраних компонент та, відповідно, отриманих результатів.

Інтегральна оцінка в цілому (табл. 1) дозволяє зробити висновки про суттєву диференціацію регіонів країни за більшістю досліджуваних показників (рис. 2). Чим вищий показник інтегральної оцінки, тим ефективніше здійснюється підготовка майбутніх спеціалістів та створюються умови для комерціалізації науково-дослідної роботи.

Крім того, для більшої інформативності отриманих результатів пропонується поділити регіони за рівнем конкурентоспроможності вищої освіти України на групи. Приблизна кількість інтервалів (груп) може бути визначена за формулою: $k = \sqrt{N}$, де N - число дослідів чи вимірів величини.

Отже, доцільно виокремити п'ять груп регіонів ($k = \sqrt{25} = 5$). Для визначення ширини інтервалу використовуємо таку залежність (ширину інтервалів приймаємо рівною): $h = R / k$, де R – різниця між максимальним та мінімальним значеннями. Отже, $h = (0,58 - 0,21) / 5 = 0,074$. Тоді межі інтервалів становлять відповідно: 0,21-0,28, 0,28-0,36, 0,36-0,43, 0,43-0,51, 0,51-0,58. Оскільки межі інтервалів збігаються, то для виключення невизначеності віднесення межових значень ознаки до той чи іншої групи використовуємо правило: ліве число не включає в себе значення ознаки, праве включає. Всі інтервали у даному випадку будуть закритими.

Тоді за рівнем конкурентоспроможності вищої освіти регіони України можна згрупувати таким чином (рис. 3):

- найнижчий рівень (0,21...0,28): Херсонська, Чернігівська, Закарпатська, Житомирська, Черкаська, Хмельницька, Луганська, Івано-Франківська, Рівненська та Київська області.
- низький (0,28...0,36): Миколаївська, Донецька, Запорізька, Кіровоградська, Волинська, Тернопільська, Вінницька, Полтавська, Чернівецька, Львівська, Сумська, Одеська області.
- середній (0,36...0,43): Дніпропетровська область;
- високий (0,43...0,51): Харківська область;
- найвищий (0,51...0,58): м. Київ.

ПОКАЗНИКИ ЗДІЙСНЕННЯ ІНТЕГРАЛЬНОЇ ОЦІНКИ РІВНЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ

БЛОК №1 ЯКІСТЬ НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ	БЛОК №2 СТАН ОРГАНІЗАЦІЙНОГО ТА НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗВО	БЛОК №3 НАУКОВО-ДОСЛІДНА РОБОТА	БЛОК №4 МІЖНАРОДНА ДІЯЛЬНІСТЬ	БЛОК №5 ЯКІСТЬ КОНТИНГЕНТУ СТУДЕНТІВ ТА НАВЧАННЯ
<ul style="list-style-type: none"> - Число студентів у розрахунку на одного кандидата наук, осіб (+); - Число студентів у розрахунку на одного доктора наук, осіб (+); - Число студентів у розрахунку на одного професора, осіб (+); - Число студентів у розрахунку на одного доцента, осіб (+); - Співвідношення кандидатів наук ЗВО окремої області до загальної по Україні, % (+); - Співвідношення докторів наук ЗВО окремої області до загальної по Україні, % (+); - Співвідношення доцентів ЗВО окремої області до загальної по Україні (+); - Співвідношення професорів ЗВО окремої області до загальної по Україні (+); - Співвідношення працівників, які працюють у штаті та без зарахування у штат (+); - Співвідношення чисельності педагогічних працівників до загальної чисельності викладацького складу, % (+); - Співвідношення чисельності науково-педагогічних працівників до загальної чисельності викладацького складу, % (+); - Кількість патентів на винаходи, промислові зразки, корисні моделі, отримані ЗВО у розрахунку на 1000 науково-педагогічного працівника, од. (+) 	<ul style="list-style-type: none"> - Співвідношення кількості ЗВО, які мають бібліотеку до загальної кількості ЗВО, % (+); - Співвідношення кількості ЗВО, які мають бібліотечний пункт до загальної кількості ЗВО, % (+); - Загальний обсяг книжкового фонду до загальної чисельності студентів-читачів, % (+); - Число примірників на 1 ЗВО, од (+); - Співвідношення репозитаріїв, що ввійшли до рейтингу Вебометрікс, до загальної кількості репозитаріїв (+) 	<ul style="list-style-type: none"> - Чисельність виконавців наукових та науково-технічних робіт з науковими ступенями, % до загальної кількості виконавців (+); - Фінансування наукових та науково-технічних робіт за рахунок коштів замовників, % до загального обсягу фінансування (+); - Кількість друкованих робіт з розрахунку на одного наукового працівника, од (+); - Кількість патентів на винаходи, промислові зразки, корисні моделі, отримані ЗВО до загальної кількості зразки, корисні моделі в Україні (+); - Кількість цитувань на наукові статті у науко метричних базах ВНЗ до загальної кількості наукових статей, од. (+); - Кількість патентів на винаходи, промислові зразки, корисні моделі, отримані ВНЗ у розрахунку на 1 науково-педагогічного працівника, од. (+); - Кількість цитувань на наукові статті у науко метричних базах у розрахунку на 1 науково-педагогічного працівника, од. (+) 	<ul style="list-style-type: none"> - Співвідношення закладів, що включені до міжнародної асоціації університетів до загальної їх кількості по Україні (+); - Відношення кількості іноземних студентів до загального контингенту студентів (+); - Співвідношення чисельності іноземних студентів на 10 000 науково-педагогічного складу (+); - Співвідношення кількості ВНЗ, де функціонують регіональні (національні) контакти пункти HORIZON 2020 до загальної їх кількості (+); - Частка проектів, що фінансуються міжнародними програмами (Єразмус+) до загальної їх кількості по Україні (+); - Чисельність наукових працівників, які відждали за межі України в окремі області до загальної кількості по Україні (+) 	<ul style="list-style-type: none"> - Кількість студентів вищих навчальних закладів I-IV рівнів акредитації у розрахунку на 10 000 населення, од. (+); - Відношення чисельності студентів, яких прийнято на початковий цикл навчання до чисельності випущених студентів з ЗВО, % (+); - Кількість випускників, які отримали направлення на роботу у відношенні до кількості випущених студентів, % (+); - Кількість студентів-переможців студентських олімпіад Всеукраїнського рівня в регіонів до загальної чисельності студентів, % (+); - Кількість студентів-переможців конкурсу студентських наукових робіт в регіонів до загальної чисельності студентів, % (+); - Чисельність студентів, які отримують стипендію по відношенню до загальної чисельності студентів, % (+); - Співвідношення чисельності студентів, що навчається на державному замовленні до загальної чисельності студентів, % (+); - Співвідношення чисельності студентів, що отримують стипендію до загальної чисельності студентів, що навчаються на державному замовленні % (+)

Рисунок 2 – Схема показників інтегрального оцінювання рівня конкурентоспроможності вищої освіти України

Джерело: складено автором.

(+)- стимулятор; (-) - дестимулятор

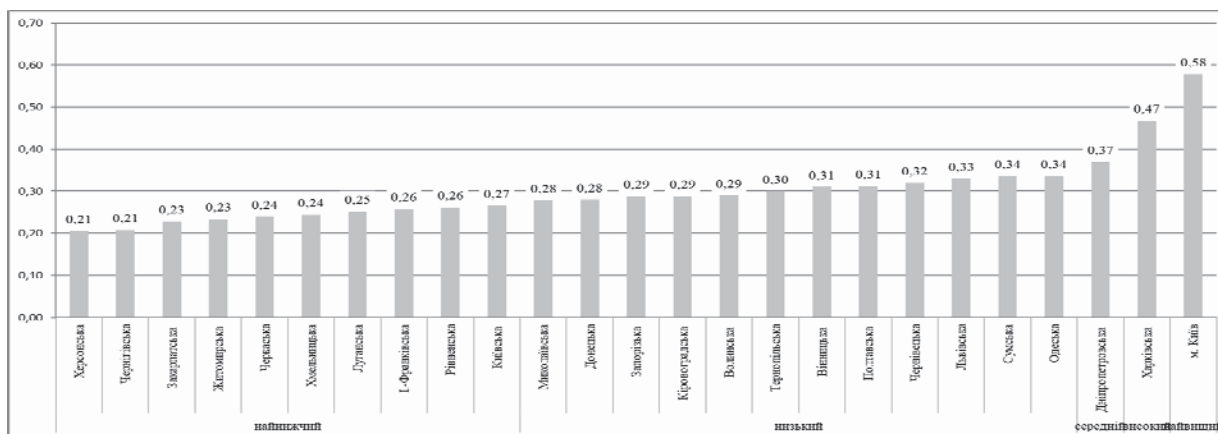

Рисунок 3 – Інтегральна оцінка рівня конкурентоспроможності вищої освіти України регіонів України в 2016 році

Джерело: побудовано автором за результатами розрахунків, вихідними даними до яких послуговували дані Державної служби статистики України та наказів Міністерства освіти і науки України [10;11;12].

Виходячи з результатів інтегральної оцінки визначаємо групи регіонів з найвищим, високим, середнім, низьким та найнижчим рівнем конкурентоспроможності вищої освіти України, що є підставою для розробки диференційованих заходів державного регуляторного впливу на них (табл. 2).

Таблиця 2 – Розподіл регіонів України за рівнем конкурентоспроможності вищої освіти України

Групи регіонів	Рекомендації щодо поліпшення рівня конкурентоспроможності вищої освіти
Найнижчий рівень (0,21...0,28): Херсонська, Чернігівська, Закарпатська, Житомирська, Черкаська, Хмельницька, Луганська, Івано-Франківська, Рівненська та Київська області	<ol style="list-style-type: none"> 1. Сприяти покращенню організаційно-методичного забезпечення, поповненню бібліотечних фондів. 2. Забезпечити створення бібліотечних репозитаріїв та контроль із їх наповнення. 3. Створити сприятливі умови для залучення професорсько-викладацького складу до грантової участі на фінансування науково-дослідної роботи. 4. Створити сприятливі умови для залучення підприємств до впровадження інноваційної діяльності та передових технологій, відкривання науково-дослідних лабораторій. 5. Залучення підприємств для роботи зі студентами шляхом активізації практичної діяльності, що покращить їх знання. 6. Залучення закладів вищої освіти до міжнародної діяльності, активізація мобільності. 7. Створити сприятливі умови для професорсько-викладацького складу з активізації науково-дослідної роботи.
Низький (0,28...0,36): Миколаївська, Донецька, Запорізька, Кіровоградська, Волинська, Тернопільська, Вінницька, Полтавська, Чернівецька, Львівська, Сумська, Одеська області	<ol style="list-style-type: none"> 1. Реалізація кадрової політики закладів вищої освіти щодо поліпшення якісного складу професорсько-викладацького складу та укомплектування кафедр науково-педагогічними кадрами, академічно та професійно кваліфікованими, постійне підвищення рівня їх кваліфікації та професійної компетентності. 2. Створити сприятливі умови для залучення коштів на оновлення організаційно-методичного забезпечення. 3. Створити сприятливі умови для професорсько-викладацького складу з поширення та активізації науково-дослідної роботи. 4. Створення науково-дослідних лабораторій для апробації нових ідей. 5. Залучення закладів вищої освіти до міжнародної діяльності. 6. Заохочення професорсько-викладацького складу до академічної мобільності, наукових стажувань.

Продовження таблиці 2

<p>Середній (0,36...0,43): Дніпропетровська область</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Оптимізація обсягів прийому на навчання, активне посилення профорієнтаційної роботи, розширення ступеневої підготовки фахівців. 2. Заохочувати професорсько-викладацький склад до здійснення науково-дослідної роботи; створення умов та поширення інформації щодо грантової підтримки таких досліджень закордоном, створення проектних офісів. 3. Спрямувати та сприяти встановленню кооперації закладів вищої освіти з підприємствами регіону. 4. Прискорити інтеграцію закладів вищої освіти в міжнародний простір. 5. Оновлення організаційно-технічного забезпечення закладів вищої освіти. 6. Активізація роботи з розробки репозитарію та наповнення їх бібліотечними фондами та наукових публікація професорсько-викладацького складу.
<p>Високий (0,43...0,51): Харківська область</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Забезпечення розвитку наукової діяльності з наближенням його до параметрів дослідницького закладу вищої освіти, що сприятиме підвищенню науково-дослідної роботи та залученню фінансування. 2. Створення репозитарію бібліотечних фондів, що надасть можливість покращити доступ до інформації та наповнить його обсяг. 3. Сприяти реалізації наукових розробок, шляхом впровадження державної підтримки, встановлення прямих контактів з підприємствами, які мають потреби в таких розробках. 4. Заохочувати заклад вищої освіти до входження в міжнародні асоціації студентів. 5. Заохочувати професорсько-викладацький склад до написання наукових публікацій, поширені наукових ідей та їх комерціалізації.
<p>Найвищий (0,51...0,58): м. Київ</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Забезпечення участі професорсько-викладацького складу у різного роду дослідженнях закордоном, сприяти їх академічній мобільності. 2. Створення умов щодо забезпечення активізації процесу академічної мобільності серед студентів;. 3. Заохочувати заклад вищої освіти до впровадження моделей якості з метою поліпшення їх діяльності та входження в міжнародні рейтингові системи. 4. Заохочувати заклад вищої освіти до входження в міжнародні асоціації студентів. 5. Підтримувати талановитих студентів та професорсько-викладацький склад, який працює з даною категорією молоді. 6. Створення сприятливих умов для виникнення дослідницьких центрів, поширення, на базі ЗВО, інноваційно-інтегрованих структур. 7. Заохочувати професорсько-викладацький склад у заявленні патентів на винаходи, промислові зразки, корисні моделі тощо.

Джерело: розроблено автором за даними з використанням даних [10; 11; 12].

Висновки та перспективи подальших досліджень. Інтегральна система конкурентоспроможності вищої освіти дозволяє як кількісно, так і якісно охарактеризувати основні тенденції в розвитку вищої освіти регіону, вказує на слабкі місця, які необхідно усунути з метою покращення його рейтингу. За результатами розробки інтегрального показника конкурентоспроможності вищої освіти та здійснення відповідного інтегрального оцінювання за регіонами України можна констатувати наявну суттєву диференціацію регіонів України за більшістю досліджуваних показників, які були обрані для характеристики рівня конкурентоспроможності вищої освіти. Було виокремлено п'ять груп регіонів: з найвищим, високим, середнім, низьким та найнижчим рівнем конкурентоспроможності вищої освіти України, що стало підставою для розробки диференційованих заходів державного регуляторного впливу на них. Розроблення рекомендацій для регіонів України щодо підвищення рівня конкурентоспроможності вищої освіти України відповідно до приналежності області до відповідної групи повинно забезпечити підвищення ефективності функціонування вищої освіти кожного з регіонів України та вищої освіти в цілому. Запропоновано диференційовані заходи державного регуляторного впливу, запровадження яких дасть змогу забезпечити подолання існуючих територіальних асиметрій, підвищення ефективності функціонування закладів вищої освіти і конкурентоспроможності вищої

освіти в умовах переходу до інноваційної моделі економіки України в цілому. Перспективою подальших пошуків у напрямі дослідження є розробка шляхів вдосконалення державного механізму регулювання конкурентоспроможністю вищої освіти України.

Список літератури

1. Баканов М.И. Теория экономического анализа [Текст] / М.И. Баканов, А.Д. Шеремет. – М. : Финансы и статистика, 2000. – 201 с.
2. Гринькевич О.С. Застосування теорії нечітких множин у рейтинговій оцінці конкурентоспроможності ВНЗ [Текст] / О.С. Гринькевич, О.З. Сорочак [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/Ek/2011_1-3/9.pdf
3. Иващенко С.А. Маркетинговые стратегии и конкурентоспособность вуза [Текст] : монография / С.А. Иващенко. – Ростов-на-Дону: Ростовский гос. экон. ун-т «РИНХ», 2006. – 205 с.
4. Каленюк І.С. Інтеграція вищої освіти України в європейський та світовий освітній простір: економічний вимір: монографія [Текст] / І.С. Каленюк, О.І. Гонта, М.П. Вербовий, Н.І. Холявко; За заг. ред. д.е.н., проф. Каленюк І.С. – Чернігів: РВК «Деснянська правда», 2011. – 165 с.
5. Каленюк І.С. Розвиток вищої освіти та економіка знань : монографія [Текст] / І.С. Каленюк, О.В. Куклін. – К. : Знання, 2012. – 343 с. – (Сучасна наука).
6. Карзун І.Г. Інтегральна оцінка рівня інноваційного розвитку системи закладів вищої освіти [Текст] / І. Г. Карзун // Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво – 2016. – № 3 (90). – С. 3–7.
7. Левченко О.М. Інноваційний вимір розвитку вищої освіти України: сучасні реалії та перспективи: колективна монографія [Текст] / [За заг. ред. д.е.н., проф. О.М. Левченка]. – Кіровоград: Ексклюзив-Систем, 2015. – Ч. I. – 580 с.
8. Левченко О.М. Професіональний потенціал: регуляторні механізми інноваційного розвитку : монографія [Текст] / О.М. Левченко. – Кіровоград : КОД, 2009. – 375 с.
9. Михайліченко М.В. Рейтингування як механізм оцінювання якості освітніх послуг [Електронний ресурс] / М.В. Михайліченко. – Режим доступу: <http://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/123456789/282/1/31.pdf>
10. Наказ Міністерства освіти і науки України від 31.07.2017 № 1098 «Про підсумки Всеукраїнської студентської олімпіади 2016/2017 навчального року» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://imzo.gov.ua/2017/08/02/nakaz-mon-vid-31-072017-1098-pro-pidsumky-vseukrajinskoji-studentskoji-olimpiady-2016-2017-navchalnoho-roku/>
11. Наказ Міністерства освіти і науки України від 14.07.2017 №1038 «Про підсумки Всеукраїнського конкурсу студентських наукових робіт з природничих, технічних та гуманітарних наук у 2016/2017 навчальному році» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://imzo.gov.ua/2017/07/20/nakaz-mon-vid-14-07-2017-1038-pro-pidsumky-vseukrajinskooho-konkursu-studentskyh-naukovyih-robit-z-prirodnychuh-tehnichnyh-ta-humanitarnyh-nauk-u-2016-2017-navchalnomu-rotsi/>
12. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
13. Тардаскіна Т.М. Складові конкурентоспроможності ВНЗ та визначення методів її оцінки [Електронний ресурс] / Т.М. Тардаскіна, І.Г. Зубкова – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/12_KPSN_2013/Economics/6_135194.doc.htm
14. Ушенко Н.В. Освітні потреби в умовах розбудови економіки знань [Текст] / Н.В. Ушенко // Вісник Чернігівського державного технологічного університету. – 2013. – № 4 (70). – С. 22–31.
15. Филенко Ю. А. Региональные аспекты конкурентоспособности вуза [Текст] / Ю.А. Филенко // Вестник Новосибирского государственного университета. Сер. Социально-экономические науки. – 2009. – № 3. – С. 88–92.
16. Холявко Н.І. Сектор вищої освіти в системі інноваційного розвитку національної економіки [Текст] / Н.І. Холявко. // Економіка і управління. – 2014. – №1. – С. 33–37.
17. Levchenko O.M. The impact of higher education on national economic and social development: comparative analysis [Text] / Levchenko O.M., Levchenko A.O., Horpynchenko O.V., Tsarenko I.O. // Journal of Applied Economic Sciences. – 2017. – Vol. XII, No. 3(49). – P. 850–862.

References

1. Bakanov, M.I., & Sheremet, A.D. (2000). *Teoriya ekonomicheskogo analiza [Theory of Economic Analysis]*. M.: Finansy i statistika [in Russian].
2. Hrynkevych, O.S., & Sorochak, O.Z. (2011). Zastosuvannya teorii nechitkykh mnozhyn u reitynhovii

- otsintsi konkurentospromozhnosti VNZ [Application of the theory of fuzzy sets in the rating evaluation of the competitiveness of universities]. *archive.nbuv.gov.ua* Retrieved from http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/Ek/2011_1-3/9.pdf [in Ukrainian].
3. Ivaschenko, S.A. (2006). *Marketingovyie strategii i konkurento-sposobnost vuza: monografiya [Marketing Strategies and Competitive Ability of the University: Monograph]*. Rostov-na-Donu: Rostovskiy gos. ekon. un-t «RINH» [in Russian].
 4. Kaleniuk, I.S., Honta, O.I., Verbovyi, M.P., & Kholiavko, N.I. (2011). *Intehratsiia vyshchoi osvity Ukrainy v yevropeyskyi ta svitovyi osvittii prostir: ekonomichnyi vymir: monohrafiia [Integration of Higher Education of Ukraine into European and World Educational Space: Economic Dimension: Monograph]*. I.S. Kaleniuk (Ed.). Chernihiv: RVC "Desnianskaya Pravda".
 5. Kaleniuk, I.S., & Kuklin, O.V. (2012). *Rozvytok vyshchoi osvity ta ekonomika znan : monohrafiia [Higher education development and knowledge economy: monograph]*. I.S. Kaleniuk (Ed.). K.: Znannia. (Suchasna nauka).
 6. Karzun, I.H. (2016). *Intehralna otsinka rivnia innovatsiinoho rozvytku systemy zakladiv vyshchoi osvity [Integral Assessment of the Level of Innovation Development of the System of Higher Education]*. *Derzhava ta rehiony. Seriya: Ekonomika ta pidpriemnytstvo – State and Regions. Series: Economics and Business*, 3 (90), 3–7 [in Ukrainian].
 7. Levchenko, O.M. (Eds). (2016). *Innovative dimension of the development of higher education in Ukraine: current realities and perspectives: collective monograph*. Kirovohrad: Eksklyuzyv-System. (Vol. S). *dspace.kntu.kr.ua*. Retrieved from <http://dspace.kntu.kr.ua/jspui/handle/123456789/6214> [in Ukrainian].
 8. Levchenko, O.M. (2009). *Profesionalnyi potentsial: rehuliatorni mekhanizmy innovatsiinoho rozvytku : monohrafiia [Professional potential: regulatory mechanisms of innovation development: monograph]*. Kirovohrad: RCD [in Ukrainian].
 9. Mykhailichenko, M.V. (n.d.). *Reitynhuvannia yak mekhanizm otsiniuvannia yakosti osvitnikh posluh [Rivals as a mechanism for assessing the quality of educational services]*. *enpuir.npu.edu.ua*. Retrieved from <http://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/123456789/282/1/31.pdf> [in Ukrainian].
 10. Nakaz MON vid 31.07.2017 № 1098 “Pro pidsumki vseukrayinskoyi studentskoyi olimpiadi 2016/2017 navchalnogo roku” [Order of the Ministry of Education and Science of Ukraine dated 31.07.2017 № 1098 "On the results of the All-Ukrainian Student Olympiad 2016/2017 academic year"]. *imzo.gov.ua*. Retrieved from <https://imzo.gov.ua/2017/08/02/nakaz-mon-vid-31-072017-1098-pro-pidsumky-vseukrajinskoji-studentskoji-olimpiady-2016-2017-navchalnogo-roku/> [in Ukrainian].
 11. Nakaz MON vid 14.07.2017 №1038 “Pro pidsumki vseukrayinskogo konkursu studentskih naukovih robIt z prirodnichih, tehlnichnih ta gumanItarnih nauk u 2016/2017 navchalnomu rotsi” [Order of the Ministry of Education and Science of Ukraine dated 14.07.2017, №1038 "On the results of the All-Ukrainian contest of student scientific works on natural, technical and humanitarian sciences in the 2016/2017 academic year"]. *imzo.gov.ua*. Retrieved from <https://imzo.gov.ua/2017/07/20/nakaz-mon-vid-14-07-2017-1038-pro-pidsumky-vseukrajinskoho-konkursu-studentskyh-naukovyh-robot-z-pryrodnychyh-tehnichnyh-ta-humanitarnyh-nauk-u-2016-2017-navchalnomu-rotsi/> [in Ukrainian].
 12. Ofitsiyniy sait Derzhavnoi sluzhby statystyky Ukrainy [Official site of the State Statistics Service of Ukraine]. *ukrstat.gov.ua*. Retrieved from <http://www.ukrstat.gov.ua/> [in Ukrainian].
 13. Tardaskina, T.M., & Zubkova, I.H. (2013). *Skladovi konkurentospromozhnosti VNZ ta vyznachennia metodiv yii otsinky [Components of the Competitiveness of the University and the Establishment of Methods for its Evaluation]*. *rusnauka.com*. Retrieved from http://www.rusnauka.com/12_KPSN_2013/Economics/6_135194.doc.htm [in Ukrainian].
 14. Ushenko, N.V. (2013). *Osvitni potreby v umovakh rozbudovy ekonomiky znan [Educational Needs in Developing Knowledge Economy]*. *Visnyk Chernihivskoho derzhavnogo tekhnolohichnoho universytetu – Bulletin of the Chernihiv State Technological University*, 4 (70), 22–31 [in Ukrainian].
 15. Filenko, Yu.A (2009). *Regionalnyie aspektyi konkurentospromozhnosti vuza [Regional aspects of the competitiveness of the high school]*. *Vestnik Novosibirskogo gosudarstvennogo universiteta. Ser. Sotsialno-ekonomicheskie nauki – Bulletin of the Chernihiv State Technological University*, 3, 88–92 [in Russian].
 16. Kholiavko, N.I. (2014). *Sektor vyshchoi osvity v systemi innovatsiinoho rozvytku natsionalnoi ekonomiky [The Higher Education Sector in the System of Innovative Development of the National Economy]*. *Ekonomika i upravlinnia – Economy and management*, 1, 33–37 [in Ukrainian].
 17. Levchenko, O.M., Levchenko, A.O., Horpynchenko, O.V., & Tsarenko, I.O. (2017) *The impact of higher education on national economic and social development: comparative analysis*. *Journal of Applied Economic Sciences*. Vol. XII, 3(49), 850 – 862 [in English].

Iлона Tsarenko, Postgraduate

Central Ukrainian National Technical University, Kropyvnytskyi, Ukraine

Integral Evaluation of the Level of Competitiveness of Higher Education of Ukraine in the Context of the Transition to an Innovative Model of the Economy: the Regional Aspect

The paper deals with the issue of integral evaluation of the level of competitiveness of higher education of Ukraine in the context of the transition to an innovative model of the economy, in particular the regional aspect of the conducted result. The aim of this paper is to carry out an integrated evaluation of the level of competitiveness of higher education of Ukraine at the regional level and the development of the appropriate recommendations for each group of regions. The paper is developed the methodological approach to the conduction an integral evaluation of the level of competitiveness of higher education of Ukraine in the context of the transition to an innovative model of the economy, its regional aspect.

The works of domestic and foreign researchers in the field of the development of higher education and the carrying out an integral evaluation are analyzed by the author. It has been established, that there is no single method for evaluation the competitiveness of higher education in the territorial perspective, which is an urgent issue for make an analysis the regional disparities in the level of competitiveness of higher education in Ukraine. The scheme of indicators of the integrated evaluation of the level of competitiveness of higher education of Ukraine is formed. According to the results of the development of the integral indicator of the competitiveness of higher education and the implementation of an appropriate integrated assessment of the regions of Ukraine, it has been stated that there is a significant differentiation of the regions of Ukraine by the most of the studied indicators that were selected to characterize the level of competitiveness of higher education. An integral evaluation of the competitiveness of higher education by the regions of Ukraine was carried out, within the limits of which the Kherson region (0.21) received the lowest integrated score and the highest - Kyiv (0.58). Five groups of regions were distinguished: with the highest, high, middle, low and lowest level of competitiveness of higher education in Ukraine.

According to the obtained results, the differentiated measures of the state regulation was proposed, the implementation of which would allow to overcome the existing territorial asymmetries, improve the efficiency of higher education institutions and competitiveness of higher education in the transition to an innovative model of the Ukrainian economy as a whole. The prospect for further research is the development of ways of improving the state mechanism of regulation of the competitiveness of higher education in Ukraine.

higher education institutions, higher education, integral evaluation, competitiveness, state regulation

Одержано (Received) 20.03.2018

Прорецензовано (Reviewed) 22.05.2018

Прийнято до друку (Approved) 28.05.2018